

Обща характеристика, структура и система на правото

1. 1. Обща характеристика на правото

Организацията на човешкото общество винаги изисква възприемане на **правила (норми) за поведение**

, които да уреждат отношенията между хората независимо от това на какъв стадий се намира общественото развитие. Организацията на обществото предполага уреждането на най-важните отношения по

еднакъв и задължителен за всички начин

. Това се извършва чрез приемането на

правни норми

, които същевременно следва да отразяват общото разбиране за ред и справедливост, за равенство и свобода между хората.

Съществуват две виждания относно произхода на правото.

- Една част от авторите приемат, че съществуването на правото е пряко свързано с държавата като организация на обществото. Не съществува държава без да има право и обратното.

Държава :□□□□□□□□□□ Територия

Население

Държавна власт (суверенитет)

- Другото виждане гласи, че правото е съществувало преди да се осъществи държавата.

1. **2. Структура на правото** - отразява вътрешните противоречия на правото.

Правилата са твърде разнообразни в зависимост от обществените отношения които уреждат, начина, по който ги уреждат и т.н. Структурата на правото отразява това вътрешно противоречие чрез формирането на три двойки, а именно: **публично и частно право; материално и процесуално право; вътрешно и международно право**

.

- **Частно и публично право**

Римските юристи са приемали, че частно е правото, което урежда отношенията между римските граждани, а публично – правото, което урежда отношенията между римските граждани и римската държава. Гражданското право е частно право. Наказателното, административното, данъчното право са публично право, и др. По настоящем е възприет друг критерий за разграничаване на публичното и частното право, а именно, че в частното право участниците в правоотношенията са равнопоставени. Те не могат да си заповядват един на друг, не може единият да налага волята си. А участниците в публични взаимоотношения съответно са неравнопоставени. Единият от тях е поставен в зависимост от другия. Отношенията са власт и подчинение.

- **Материално и процесуално право**

Материално е правото, което определя вида и характера на благата, поведенето, което са длъжни да имат субектите на правото във връзка с тези блага и др. А процесуалното право определя какви са правните средства и способите за защита на тези блага и на признатите от правото възможности.

- **Вътрешно и международно право**

Вътрешното право се създава от всяка държава и то отразява възможностите на държавата да регулира обществените отношения на нейната територия.

Лекция 1

Международното право се изразява в процеса на сътрудничество между държавите и това сътрудничество може да бъде в различни области.

1. 3. Система на правото

Правните норми се групират по институти и отрасли на правото при използването на два критерия и те са: предмет на правно регулиране и метод на правно регулиране. Така се извършва систематизация на правото (т. е. подредба на правните норми).

- **Предмет** – този първи критерий на правното регулиране означава, че правните норми се групират в зависимост от обществените отношения, които те уреждат.

- **Метод** – вторият критерий на правното регулиране отразява способите, начинът, по който се въздейства върху обществените отношения. Тези способности са два: **императивен и диспозитивен. Императивният метод** на правното регулиране се характеризира с неравнопоставеността на субектите (власт и подчинение).

Диспозитивният метод

на правното регулиране е метод на равнопоставеност (напр. Към частното право спадат гражданското право, както и търговското право /в България те са разделени и това се нарича дуализъм/, към публичното право спадат наказателното, административното, данъчното, финансовото право и т.н., към процесуалното право спадат данъчно процесуално право, наказателно процесуално право и т.н.).

1. 4. Източници на правото. Понятие. Видове

Правото регулира обществените отношения чрез създаване на задължителни правила за поведение. Те намират израз под формата на нормативни актове, т. е. това е акт на държавната власт, който съдържа общи и задължителни за всички правила за поведение.

Източниците на правото могат да бъдат разграничени на вътрешни и международни, а също така и на писани и неписани източници

- **Вътрешни източници на правото:** Основно място сред вътрешните източници заемат нормативните актове. Нормативният акт с най-висша сила за всяка една държава е нейната **конституция**, защото всички други нормативни актове трябва да съответстват на конституцията. Конституцията урежда въпросите за основните права и задължения гражданите, за управлението, за държавното устройство. Другите нормативни актове не могат да противоречат на конституцията.

Правните норми се създават главно под формата на **закони** и те са оновен източник на правото. Законът е акт на народното събрание. Други източници на правото са **подзаконовите нормативни актове**. Това са установления, правилници, наредби, инструкции. За разлика от законите те са актове на органите на изпълнителната власт. Те не се приемат от народното събрание, а от министерски съвет, от министрите. Те не могат да противоречат на законите и се издават в изпълнение на един закон.

Съдебната практика не е източник на правото. Тя не създава общи и задължителни правила за поведение. Източни на правото могат да бъдат тълкувателните решения, които приемат върховният касационен съд,

Лекция 1

върховният административен съд и конституционният съд /конституционният съд не е част от съдебната система/.

Неписани източници са правни обичаи, неписани правила за поведение, които са се превърнали в задължителни поради еднообразното им прилагане и спазване през един продължителен период от време. По настоящем правният обичай почти напълно е изгубил значението си във вътрешното право, но все пак се среща като източник в международното право (частно и публично). Това не се отнася за обичаите в практиката.

- **Международните източници** са онези актове, които се създават в процеса на сътрудничество между държавите (договори, спогодби, конвенции). Държавите са създали множество подобни актове в различни области. Българската конституция предвижда, че международните договори, които са ратифицирани и са влезли в сила имат предимства пред вътрешното законодателство, когато то им противоречи.